білізувати наукові знання, що генерують процеси продуктивної трансформації та нові конкурентні переваги. Спеціалізація економіки є центральним аспектом дослідження національної інноваційної системи, оскільки її динаміка і структура є базою для вивчення досвіду й аналізу інновацій країни.

Бібліографічні посилання

1. **J. Amador, S. Cabral, J. R. Maria.** Relative export structures and vertical specialization: a simple cross-country index // Economic Bulletin (Banco de Portugal). 2006. – P. 47–66.

2. **Tassos Giannitsis, Marianne Kager.** Technology and Specialization: Dilemmas, Options and Risks? / Expert group «Knowledge for Growth». May 2009. – 36 c.

3. **Martin Andersson, Olof Ejermo.** Technology and Trade – an analysis of technology specialization and export flows. – CESIS Electronic Working Paper Series. No. 65. May 2006. – P. 25.

4. **Posner M. V.** International Trade and Technical Change// Oxford Economic Papers. 13. 1961. – P. 323–341.

5. **Vernon R.** International Investment and International Trade in Product Cycle// Quarterly Journal of Economics, 1966, 80. – P. 190-207.

6. **Hirsch, S.** Location of Industry and International Competitiveness // Oxford. Clarendon Press. 1967.

7. **Fagerberg J.** Technology and Competitiveness. Oxford Review of Economic Policy, 1996, 12. – P. 39–51.

8. **Amable B., B. Verspagen.** The Role of Technology in Market Shares Dynamics. Applied Economics. 1995, 27. – P. 197–204.

9. **Archibugi D., J. Mitchie.** Trade, Growth and Technical Change. Cambridge University Press. 1998.

10. **Dosi G., Pavitt K., L. Soete.** The Economics of Technological Change and International Trade. Harvester Wheatsheaf, New York. 1990.

11. **Klaus Liudergaard, Leiner Vergas.** Are Central American export specialization patterns «stick»? / Cepal Review. 79. April 2003. – P. 37–50.

Надійшла до редколегії 03.03.2013.

УДК 33.339.924

І. О. Стеблянко

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

НАПРЯМИ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА ЄС В ЕНЕРГЕТИЧНІЙ СФЕРІ

Проаналізовано останні тенденції розвитку співпраці України з Європейським Союзом в енергетичній сфері; розглянуто сфери подальшої двосторонньої взаємодії в енергетиці; запропоновано низку заходів для подолання проблем на державному рівні та на рівні зв'язків між Україною та ЄС.

Ключові слова: Україна, Європейський Союз, енергетичний ринок, перспективи.

Проанализированы тенденции развития сотрудничества Украины с Европейским Союзом в энергетической сфере; рассмотрены сферы дальнейшего двустороннего сотрудничества в энергетике; предложены меры по преодолению проблем на государственном уровне и на уровне связей между Украиной и ЕС.

Ключевые слова: Украина, Европейский Союз, энергетический рынок, перспективы.

In the article are analysed the last progress of collaboration of Ukraine trends with European Union in a power sphere; the spheres of subsequent two-sided cooperation

© І. О. Стеблянко, 2013

are considered in energy; the row of suggestions is offered in relation to overcoming of problems at state level and at the level of connections between Ukraine and EU.

Keywords: Ukraine, European Union, energy market, perspectives.

Вступ. На сучасному етапі економічного розвитку найважливіша – паливно-енергетична проблема. Успішне її вирішення визначає можливості, темпи й напрями економічного та соціального розвитку. Значення палива для економіки будь-якої держави величезне: без нього неможливий виробничий процес, робота промисловості, сільського господарства й транспорту. Результативна енергетична політика держави є однією з найважливіших рушійних сил розвитку економіки в цілому. Це твердження особливо актуальне в епоху скорочення природних запасів. Недостатність енергоносіїв зумовлює потребу розвитку зовнішньоекономічної політики для того, щоб нівелювати негативні наслідки від ситуації, яка склалася на сьогоднішній день в світі. Значна кількість країн ЄС є енергозалежними, тому їх зусилля спрямовані на продуктивне співробітництво з іншими країнами світу, що надає можливості для такої співпраці і для України.

Визначення основних заходів, необхідних для забезпечення розвитку енергетичної сфери в Україні, питання дуже важливе. І необхідність визначення та втілення в життя пріоритетних напрямів розвитку енергетичної політики держави є дуже актуальною.

Ці проблеми тією чи іншою мірою відображаються в багатьох наукових працях провідних українських учених-економістів, таких як: С. О. Корсунський, Ю. В. Макогон, С. В. Мочерний, В. М. Тарасевич та інші. Дослідженням основних проблем розвитку ринку енергетичних ресурсів займаються фахівці Національної академії наук України, Українського центру економічних і політичних досліджень імені О. Разумкова, Науково-дослідного економічного інституту Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження України, Міністерства енергетики та вугільної промисловості України. Питанням їх використання Україною та країнами світу присвячені роботи А. К. Шидловського, І. В. Діяка, Г. Г. Бурлака, М. П. Ковалко.

Постановка завдання. Метою статті є визначення основних напрямів взаємодії України з ЄС в енергетичній сфері, встановлення альтернативних шляхів вирішення проблем, пов'язаних із видобутком, розподілом та використанням енергоносіїв. При визначенні частки України на ринку енергетичних ресурсів можливим є визначення нагальних проблем у галузі, що найбільше схильна до змін, а саме в енергетичній. Таким чином, враховуючи основні переваги і недоліки галузі, формувати її перспективний розвиток, наближаючись до світових стандартів.

Результати. Необхідною складовою для розвитку виробництва і сфери послуг є підтримка в належному стані енергетичного комплексу будь-якої держави. ЄС визначив однією з пріоритетних галузей розвиток саме енергетики. В основі енергетичної політики Євросоюзу лежить ретельний аналіз тенденцій світової енергетики та можливостей, закладених попереднім економічним розвитком. Якість паливно-енергетичного комплексу (ПЕБ) залежить від багатьох факторів, це і достатня кількість за прийнятною ціною, і надійність отримання та експлуатації, заміни в разі форс-мажорних випадків.

ЄС приділяє велику увагу видобутку вугілля через те, що його запаси, порівняно з нафтою і природним газом, значно більші, що дозволяє країнам мати значну перспективу (150–200 років проти 50–100 років на використання нафти та газу) [1, с. 16–20].

Також ЄС розробляє масштабні програми з атомної енергії, приділяючи увагу безпеці. Франція стала піонером серед інших країн стосовно залучення програми найпотужнішої безпеки, ця програма не має аналогів у світі. Французьким ученим вдалось розробити проект, в якому реалізовано модульний принцип кон-

струкції атомної станції, що вирішує проблему її монтажу та демонтажу після завершення експлуатації. Також цей проект є зразковим з точки зору збереження навколишнього середовища.

У формуванні енергетичного балансу Європейського Союзу дедалі більше уваги приділяється розвитку вітроенергетики та використання енергії Сонця. За програмою розвитку енергетики на 2005–2030 рр., темп приросту вітроенергетики буде найвищий і складатиме в середньому 7,1 % на рік.

Занепокоєння країн ЄС викликає незначна частка газу в загальному енергобалансі країн – членів Союзу. Більшість країн ЄС не мають власних покладів і тому змушені його імпортувати. Виняток складають Норвегія, частково Нідерланди, Данія і Великобританія.

Основними зовнішніми для ЄС експортерами трубопровідного газу є Алжир і Росія. Щоб убезпечити себе від енергетичних ризиків, країни ЄС намагаються диверсифікувати постачання енергоносіїв. Досить високим є цей показник у Франції, яка імпортує газ із Норвегії, Алжиру, Нігерії. Ще кращі показники має Німеччина, яка отримує газ із п'яти різних країн: Норвегії, Нідерландів, Великобританії, Данії, Росії. Газ імпортується 15 альтернативними маршрутами. В Італії російська частка газу складає 40 % імпорту, 50 % імпорту припадає на Алжир. В Австрії частка російського газу складає 88 %. Незначну конкуренцію йому складає норвезький та газ інших європейських експортерів.

В Україні ситуація склалася дещо по-іншому. Якщо брати енергоносії в процентній частці, то енергобаланс має такий вигляд: газ складає близько 41 %, нафта – 18,4, вугілля – 24,3, атомна та інші види енергії – 16,3 % [4, с. 2–27]. За порівняльними показниками споживання енергоносіїв Україна входить до десятки найбільш енерговитратних держав світу (табл.).

Таблиця

Порівняльна таблиця споживання енергоносіїв, %

Споживачі	Нафта	Газ	Вугілля	Атомна енергетика	Гідроенергетика, поновлювані види енергії
Світ	39,3	25,0	25,3	7,8	2,6
ЄС	40.4	23.5	14.8	15.2	6.1
Україна	18,4	41,0	24,3	14,3	2,1

Для виробництва однієї одиниці продукції Україна витрачає втричі більше газу, ніж у світі і вдвічі, ніж у Європі. Україні потрібно перейняти досвід, наприклад, Польщі стосовно видобутку і використання вугілля, його частка в 2,2 раза більша, ніж в Україні [6, с. 65–67].

Базові положення про співробітництво між Україною і ЄС в енергетичній сфері містяться у Плані дій «Україна – ЄС» від 21 лютого 2005 р., у двосторонньому Меморандумі про порозуміння щодо співробітництва в енергетичній галузі від 01 грудня 2005 р., а також у двох спільних звітах про виконання зазначеного меморандуму (за 2006 і 2007 рр.). Окрім того, енергетична сфера виступає предметом регулювання внутрішніх засадничих документів, а саме Енергетичної стратегії України на період до 2030 р. і Зеленої книги ЄС «Європейська стратегія стабільної, конкурентоздатної та безпечної енергетики» та низки інших [7].

Щодо основних напрямів співробітництва України з ЄС в енергетичній сфері необхідно зупинитися на них більш детально.

Газова сфера. По території України проходять основні маршрути газопроводів, які безпосередньо ідуть до країн ЄС. Наразі ЄС задовольняє 57 % власних потреб у газі за рахунок імпорту, а до 2030 р. ця частка може зрости до 84 %. Від загальної кількості імпортованого газу до ЄС українська частка складає близько 40 %. Для продуктивної роботи українських газопроводів ЄС щороку виділяє кошти на модернізацію газотранспортної інфраструктури. Європейським Союзом

заплановано протягом 2007–2013 рр. профінансувати Україну з питань модернізації та технічного ремонту газопроводів на суму близько 2,5 млрд євро. Згідно з Енергетичною стратегією України на період до 2030 р., в реконструкцію газотранспортної системи необхідно вкласти понад 92,4 млрд грн.

Але слід звернути увагу на той факт, що ЄС все ж таки хоче диверсифікувати шляхи надходження енергоносіїв. Розробляються програми щодо транспортування газу в обхід території України («Північноєвропейський газопровід», «Nabucco»)

Проекти альтернативних джерел і маршрутів постачання газу в Україну повинні бути узгоджені з перспективами постачання газу до країн ЄС, передбаченими відповідними програмами Євросоюзу (зокрема INOGATE). Наразі ресурси і увага Європейського Союзу сконцентровані на вже затверджених проектах, таких як «Nabucco» (у першу чергу), а також «Північно-Європейський газопровід» («Північний потік») і «Південний потік», що реалізуються за участю Росії.

Звернемо увагу на один із найперспективніших проектів будівництва газопроводу, Nabucco. Визначимо позитивні і негативні сторони даного проекту.

Серед нових магістральних газопроводів першу позицію займає проект газопроводу Nabucco. Проект оцінюється в 7,9 млрд дол. Він передбачає транспортування природного газу у європейські країни через Азербайджан, Грузію, Туреччину, Болгарію, Угорщину, Румунію й Австрію. Газопровід довжиною 3 300 кілометрів стане продовженням уже побудованого газопроводу Баку – Тбілісі – Ерзурум і розрахований на щорічне транспортування 20–30 млрд куб. м газу. Дві третини газопроводу будуть прокладені по турецькій території. На переговорах щодо Nabucco одне з головних питань – гарантії заповнення магістралі газом. Потенційними постачальниками газу можуть бути Азербайджан, Туркменістан та Іран. Проте на даний час чітких зобов'язань Європейському Союзу ці країни не дали. В консорціумі з будівництва газопроводу беруть участь турецька компанія Botas, болгарська Bulgarian Energy Holding, угорська MOL Plc, австрійська OMV Gas & Power GmbH, німецька RWE і румунська Transgaz. Кожен із учасників проекту має частку у ньому в 16,67 %. Проте питання фінансування проекту залишається відкритим. У травні 2009 р. Європейський інвестиційний банк погодився вкласти в проект до 25 % його кошторису. Інших заяв щодо фінансування проекту не було. Через невирішеність цього питання немає визначеності із термінами завершення проекту й початку його експлуатації.

Газопровід Nabucco пройде територіями Туреччини, Болгарії, Румунії, Угорщини й Австрії. Оскільки маршрут газопроводу має пройти неподалік південно-західного кордону України (територією Румунії та Угорщини), це дає змогу за певних обставин підключитися до нього. Україна могла б спробувати виграти підряд на участь у будівництві цього газопроводу.

Нафтова сфера. Україна має досить вигідне розташування для транзиту нафти з Каспійського і Центральноазіатського регіону до Європейського Союзу. У цьому контексті реалізація проекту Євро-Азійського нафготранспортного коридору (ЄАНТК) має стратегічно велике значення для України та її центральноєвропейських сусідів (Польщі, Словаччини, Чехії, Угорщини), а також для Азербайджану та Казахстану, оскільки дозволяє цим країнам диверсифікувати маршрути транспортування енергоресурсів і закріпитися на ринку ЄС. У проекті зацікавлені і країни Балтії, які розглядають цей енерготранспортний коридор як можливість диверсифікації енергопостачання для Північно-Східної частини ЄС. Реалізація ЄАНТК є одним із найбільш пріоритетних шляхів інтеграції України до загальноєвропейського ринку нафти. Очікується, що залежність ЄС від імпорту нафти зросте з теперішніх 82 до 93 % до 2030 року. Нафтотранспортною системою України до ЄС надходить близько 6 % імпортованої Євросоюзом нафти. Таким чином, Україна може розраховувати на збільшення своєї

частки у транзиті нафти до ЄС, не загрожуючи принципу диверсифікації шляхів постачання енергоресурсів.

Перспективним є також залучення до робіт із геологорозвідки та видобутку природного газу і нафти в глибоководній частині шельфу Чорного моря європейських компаній, що володіють сучасними технологіями.

У рамках реалізації євроінтеграційного курсу України важливим є формування резерву нафти і нафтопродуктів в еквіваленті 90 днів споживання, як це передбачено вимогами ЄС. Енергетична стратегія України, грунтуючись на досвіді країн Євросоюзу, передбачає, що створення такого резерву повинно здійснитися впродовж 8–10 років. Реалізація цього проекту не тільки наблизить енергетичний сектор України до вимог ЄС, а й підвищить енергетичну безпеку держави.

Найбільш перспективним проектом даної сфери є проект нафтопроводу «Гданськ – Одеса – Броди», але через кризові явища і недостатність фінансування, його неможливо назвати стовідсотково виграшним. Реалізація нафтопроводу «Одеса – Броди – Плоцьк – Гданськ» має не лише збільшити обсяги нафтотранзиту через територію України, надавши можливість вітчизняним НПЗ отримати сировину з альтернативних джерел, а й зміцнити роль України на енергетичному ринку Європи, що має стати економічною основою її європейської інтеграції.

Орієнтовна вартість проекту – 5–7 млрд доларів. Каспійську нафту планується поставляти з Азербайджану по трубопроводу в грузинський порт Супса на Чорному морі, потім на танкерах в Одесу й далі по нафтопроводу в Броди (Львівська обл.). Від м. Броди планується добудувати нафтогін до польського Плоцька, з виходом на порти Балтійського й Північного морів і ринки Західної Європи. Проектом передбачено поетапне збільшення пропускної здатності маршруту ЄАНТК до 20, 30 і 40 млн тонн. У квітні 2009 р. у Варшаві підписано техніко-економічне обґрунтування Євразійського нафтотранспортного коридору з доставки каспійської нафти у країни Євросоюзу через Україну і Польщу.

Реалізація проекту наштовхується на низку факторів – російський, азербайджанський, український, західноєвропейський. Наявність сировини є невід'ємною умовою ефективної реалізації проекту «Одеса – Броди – Плоцьк – Гданськ». За деякими прогнозами, сукупний обсяг поставок каспійської нафти (азербайджанської та казахстанської) збільшуватиметься. Щорічний валовий видобуток нафти в Азербайджані та Казахстані збільшуватиметься з 95 млн т у 2006 р. до 150–160 млн т у 2012 р. Враховуючи відносно невелику внутрішню потребу цих країн, основна частка видобутої сировини (70–80 млн т) піде на експорт.

Завершення будівництва нафтопроводу «Одеса – Броди» та введення його в експлуатацію можливе за умови налагодження співпраці між учасниками проекту на принципах холдингової компанії з чітким визначенням та виконанням фінансових, організаційних і технічних завдань. Проте в умовах фінансово-економічної кризи перспективи запуску нафтопроводу «Одеса – Броди – Плоцьк – Гданськ» в аверсному режимі погіршуються. Для основних потенційних постачальників нафти – Азербайджану і Казахстану – перспективним завданням є розширення пропускної спроможності Каспійського трубопровідного консорціуму і нафтопроводу Баку – Тбілісі – Джейхан. Реалізація цих завдань потребує кількох років та значного збільшення видобутку каспійської нафти, що ускладнить для України отримання каспійської нафти в значних обсягах. Казахстан почав транспортувати свою нафту по трубопроводу Баку – Тбілісі – Джейхан. Азербайджан і Казахстан більше зацікавлені в будівництві та експлуатації нафтопереробних заводів у Туреччині і Румунії, ніж в Україні. Нинішня фінансова криза, а також падіння ціни на нафту ускладнює залучення інвестицій, а відтак реалізація значної кількості крупних інфраструктурних та дорогих нафтогазових проектів, в тому числі проекту «Одеса – Броди – Плоцьк – Гданськ», стає нерентабельною і може бути заморожуваною щонайменше на кілька років.

Ядерна енергетика. Ядерна енергетика відіграє значну роль у співпраці України з ЄС, це зумовлено такими чинниками: безпосередньою близькістю ЄС і України, великими значенням атомної енергетики у структурі енергетичного сектора України.

ЄС зацікавлений у безпечному функціонуванні української ядерної енергетики на всіх етапах ядерного циклу. Відповідність ядерних об'єктів України міжнародним нормам ядерної безпеки розглядається ЄС як передумова посилення кооперації з Україною на ринку електроенергії. В цьому контексті Україна і ЄС проводять спільну оцінку стану ядерної безпеки на українських АЕС [3, с. 26–34].

Важливим фактором співробітництва України та ЄС в ядерній сфері є інтелектуальне співробітництво. Зважаючи на те, що деякі країни ЄС розглядають можливість у майбутньому відмовитись від ядерної енергетики (Німеччина), співпраця з Україною може стати одним із шляхів збереження ядерного науково-технологічного потенціалу в цих країнах. Перспективною була б також участь України у реалізації проекту Міжнародного термоядерного експериментального ядерного реактора (ITER).

Альтернативні види енергії. Україна досить неефективно використовує свій енергетичний потенціал. Натомість, за оцінками експертів, ефективна реалізація потенціалу енергозбереження здатна удвічі зменшити енергоємність вітчизняного ВВП до 2030 р., забезпечивши економію 318,36 млн т у. п. Використання потенціалу енергозбереження є важливою сферою залучення європейських інвестицій і технологій. У співробітництві України з ЄС не достатньо приділяється уваги програмам щодо розробки альтернативних видів енергії.

Прогнозоване зростання частки використання відновлюваних і нетрадиційних джерел енергії в Україні має узгоджуватись з основними засадами Зеленої книги ЄС «Європейська стратегія стабільної, конкурентоздатної та безпечної енергетики».

Україна має високий потенціал у розвитку технологічної бази з використання сонячної енергії, зокрема у тому, що стосується виробництва сонячних фотомодулів на основі полікристалічного кремнію, які вже активно експортуються Україною в Європу [5, с. 128–149].

Південні райони України мають можливості використання альтернативних джерел для виробництва електричної і теплової енергії. Тут планується будівництво електростанцій, що використовують енергію вітру і Сонця, а також термальних підземних вод. У Сімферополі успішно працює геліоустановка, яка в неопалювальний сезон тривалістю 7 місяців повністю забезпечує гарячою водою готель «Спортивний», її робота дає економію приблизно 400 т у. п. на рік. Продовжуються роботи в Криму і з подальшого використання сонячної енергії. Споруджується перша в країні дослідно-промислова геліостанція поблизу селища Щолкіно у східній частині Криму.

Найвищим вітроенергетичним потенціалом відзначаються узбережжя Чорного та Азовського морів. Південний берег Криму. Тут протягом року сприятливі умови для вітровикористання та ефективної роботи потужних вітроелектростанцій та автономних вітроенергоустановок.

Разом із цим, необхідно зазначити, що фінансові і технічні можливості України у даному питанні є обмеженими. Тому співпраця з ЄС та його фінансова підтримка вкрай необхідні [2].

У цьому відношенні важливим напрямом співробітництва України та ЄС може стати використання досвіду Данії і Нідерландів, котрі добились найбільших успіхів у даній сфері. Ефект від енергозбереження у них досягається цілою низкою системних заходів. По-перше, згадані держави поклали основну відповідальність за економію енергії на мережеві і розподільчі компанії, котрі внаслідок цього особливу увагу приділяють енергоефективності споруд та систем опалення; по-друге, ефективним методом підвищення енергоефективності є податки на ви-

користання енергії. Їх частка в податкових надходженнях складає 4,7 %; по-третє, відповідно до державних вимог бюджетні організації зобов'язані закуповувати не тільки енергоефективні пристрої та обладнання, а й реалізувати у цьому спектрі завдання енергетичної політики протягом 5–7 років (заміна старого обладнання, поліпшення технологій, створення ефективної системи внутрішнього контролю); по-четверте, держава практикує підписання угод із промисловими підприємствами відносно реалізації проектів енергозбереження. Така практика дає можливість підприємцям отримувати певні пільги, а державі ефективно впроваджувати в життя загальнонаціональні програми.

Висновки. Велику роль в конкурентній боротьбі на світовому ринку відіграли нестача первинних джерел енергії та наявність значних розбіжностей у цінах між ЄС та Сполученими Штатами Америки.

Це змусило ЄС детально проаналізувати ситуацію, результатом чого стала розробка нової енергетичної політики. Правовий фундамент цієї політики склали Енергетична хартія, Договір до Енергетичної хартії (ДЕХ) та Протокол з питань енергетичної ефективності і відповідні екологічні вимоги. Нині членами ДЕХ є 51 країна, в тому числі й Україна. Ще 19 держав мають статус спостерігачів. Мета ЄС полягає в тому, щоб, спираючись на нові документи, зробити енергетичний ринок ЄС ефективним, прозорим і справедливим, за допомогою конкуренції поліпшити якість обслуговування споживачів та знизити ціни. Енергетична хартія націлена на доступ до енергетичних ресурсів, ринків, лібералізацію торгівлі у сфері енергетики, стимулювання і захист інвестицій, посилення техніки безпеки, охорону навколишнього середовища, підготовку спеціалістів. У сфері газопостачання виділяються проекти будівництва газових сховищ, які повинні стати, з одного боку, елементами стабільності постачань, з іншого, – елементами розширення кола постачальників і таким чином зниження можливостей монополізації ринку.

В рамках політики диверсифікації джерел енергоносіїв основна увага приділяється проектуванню та будівництву нових газопроводів, а також терміналів із регазифікації скрапленого газу, пошуку надійних альтернативних його постачальників. Євросоюз послідовно вживає заходи з метою мінімізації статусу Росії як монопольного постачальника енергоносіїв до Європи.

У січні 2007 р. Єврокомісія ухвалила декілька Послань (Communications), в яких підкреслюється важливість політики сусідства для енергетичної стратегії та роль Центральної Азії, Каспію і Чорномор'я в її реалізації. Ці документи містять положення про те, що Євросоюз має виступати єдиним фронтом на переговорах із постачальниками енергоресурсів, передусім Росією.

У квітні 2007 р. Європейська комісія розробила новий документ щодо торгівлі і співпраці у сфері безпеки з чорноморськими країнами під назвою «Black Sea Synergy» (Чорноморська співпраця), який було схвалено на саміті ЄС у червні. Документом, зокрема, передбачається проведення регулярних зустрічей керівництва ЄС з міністрами закордонних справ шести чорноморських держав, а також Греції, Вірменії, Азербайджану і Молдови, з метою обговорення питань отримання газу і нафти з Каспійського моря.

Співробітництво України з ЄС в енергетичній сфері має базуватися на принципах взаємовигідності і спільних інтересів. Воно має бути спрямоване на поступову інтеграцію енергосистеми України до енергетичної системи і єдиного ринку ЄС. Енергетична інтеграція є однією з найважливіших складових євроінтеграційного курсу України і має бути однією з рушійних сил реалізації цього курсу.

Політика енергетичної безпеки та законодавча база України має бути адаптована до норм Євросоюзу:

– законодавча база у сфері електроенергетики та газу, включаючи регуляторну політику, має розвиватись відповідно до плану приєднання до Договору енергетичного співтовариства (Energy Community Treaty);

– системи енергетичної статистики мають відповідати стандартам Євростату;
– цілі та законодавча база впровадження енергоефективності та відновлюваної енергетики мають бути гармонізовані з політикою ЄС щодо змін клімату;
– Україна має приєднатись до системи ЄС із торгівлі квотами на шкідливі викиди, розвиваючи при цьому механізми державного контролю та механізми Кіотського протоколу;
– Україна має запровадити стандарти ЄС для енергоспоживчих приладів;
– в Україні має бути розроблено національний план адаптації до змін клімату.

Україна має досить значніш потенціал вуглеводнів, видобуток яких потребує застосування нової техніки, здатної працювати на великих глибинах. Вона має скористатись досвідом країн ЄС у розробці газових і нафтових родовищ, залучивши до цього провідні нафтові компанії світу на принципах, реалізованих Норвегією.

Завершення будівництва нафтопроводу «Одеса – Броди» та введення його в експлуатацію можливе за налагодження співпраці між учасниками проекту на принципах холдингової компанії з чітким визначенням та виконанням фінансових, організаційних і технічних завдань.

Завдання енергозбереження, розбудови сонячних і вітросилових установок може бути виконане з урахуванням досвіду Данії та Нідерландів, які домоглись найбільшого прогресу у даній сфері. «Бурштинський енергетичний острів» цінний як «вікно» в енергетичну Європу. Якщо він стане об'єктом російського бізнесу, Україна назавжди втратить важливий канал експорту електроенергії. Завдання у цьому питанні полягає у реконструкції за допомогою ЄС електростанцій, що входять до «енергетичного острова».

З організаційної точки зору необхідно домогтись підвищення відповідальності за реалізацію намічених планів, послідовності та системності дій, посилення зв'язку урядових органів з бізнесовими структурами у вирішенні питань міжнародного співробітництва в енергетичній галузі. Паузи у такій роботі спричинюють втрату ініціативи і значне погіршення власної позиції, що використовується нашими опонентами і конкурентами. Підписаний Росією меморандум з ЄС та спроба нав'язати Україні неприйнятний проект співробітництва у газовій сфері мають послужити серйозним уроком на майбутнє.

Хоча об'єктивні чинники роблять повноцінну інтеграцію України до енергетичної системи і ринку ЄС питанням віддаленої перспективи, слід уже зараз уважно відслідковувати тенденції розбудови енергосистеми в рамках ЄС і максимально враховувати їх при здійсненні внутрішніх реформ енергетичного сектора української економіки. Це сприятиме фактичному наближенню України до вимог і стандартів ЄС у сфері енергетики. Навпаки, ігнорування цих процесів викличе подальше відставання української енергетики структурно, технологічно й організаційно від енергетики ЄС, що збільшить фактичний розрив між Україною і ЄС в енергетичному секторі й ускладнить реалізацію євроінтеграційного курсу держави.

Бібліографічні посилання

1. **Корсунський С.** Європейська енергетична політика / С. Корсунський // Політика і час. – 2010. – № 2. – С. 16–20.

2. **Кудря С. О.** Проект «Енергетичної стратегії України на період до 2030 року та подальшу перспективу (основні положення)» / С. О. Кудря, Г. Г. Гелетуха // Міністерство палива та енергетики України, Національна Академія наук України. 2002.

3. **Малик Я. Й.** Енергетична безпека України в контексті європейської інтеграції / Я. И. Малик // Актуальні проблеми реформування державного управління в Україні: Міжнар. наук.-практ. конф., 20 січ. 2006 р. / За наук. ред. Я. Й. Малика. – Л., 2006. –У 2 ч. Ч. 1. – С. 26–34.

4. Паливно-енергетичний комплекс України: готовність до євроінтеграції (Аналітична доповідь Центру Разумкова) // Національна безпека і оборона. – 2011. – № 9. – С. 2–27.

5. **Ставицька О.** Енергетична стратегія України в контексті європейської інтеграції / О. Ставицька // Корпоративне управління в Україні в сучасних умовах : моногр. / За заг. ред. І. Розпутенка, Б. Лессера. – К., 2011. – С. 128–149.

6. **Шпак П. С.** Раціональне використання власних ресурсів нафти і газу – головний фактор розвитку нафтогазового комплексу України / П. С. Шпак // Proceedings of International Conference «Energy Security of Europe: Look into the XXI Century», 3–6 May, 2000, Kyiv. – P. 65–67.

7. **Чекаленко Л.** ЄС – Україна: енергетична залежність. [Електронний ресурс] / Л. Чекаленко // Режим доступу : www.viche.info

Надійшла до редколегії 11.03.2013.

УДК 339.5

Н. П. Мешко, Д. М. Щитов

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

РОЗВИТОК ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНИХ ПОСЛУГ: МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Розглянуто методологічні основи дослідження сфери високотехнологічних послуг у контексті глобальної економічної інтеграції. Визначено сутність експортного потенціалу країни у сфері високотехнологічних послуг. Розглянуто міжнародні підходи оцінки конкурентоспроможності національних економік. Досліджено основні фактори формування експортного потенціалу високотехнологічних послуг національної економіки. Обґрунтовано взаємозв'язок факторів формування експортного потенціалу високотехнологічних послуг та конкурентоспроможності національних економік.

Ключові слова: експортний потенціал країни, високотехнологічні послуги, індекси оцінки конкурентоспроможності національних економік, фактори формування експортного потенціалу високотехнологічних послуг.

Рассмотрены методологические основы исследования сферы высокотехнологических услуг в контексте глобальной экономической интеграции. Определена сущность экспортного потенциала страны в сфере высокотехнологических услуг. Рассмотрены международные подходы оценки конкурентоспособности национальных экономик. Исследованы основные факторы формирования экспортного потенциала высокотехнологических услуг национальной экономики. Обоснована взаимосвязь факторов формирования экспортного потенциала высокотехнологических услуг и конкурентоспособности национальных экономик.

Ключевые слова: экспортный потенциал страны, высокотехнологические услуги, индексы оценки конкурентоспособности национальных экономик, факторы формирования экспортного потенциала высокотехнологических услуг.

There was considered the methodological bases of research of sphere of knowledge-intensive services in the context of global economic integration. There was determined the essence of export potential of country in sphere of knowledge-intensive services (KIS). International approaches of estimation of competitiveness of national economics are considered. The basic factors of forming of export potential of knowledge-intensive services of national economy are investigational. The intercommunication of factors of forming of export potential of knowledge-intensive services and competitiveness of national economies are grounded.

Key words: export potential of country, knowledge-intensive services, estimation of competitiveness of national economics, the basic factors of forming of export potential of knowledge-intensive services.

© Н. П. Мешко, Д. М. Щитов, 2013